

АМЕРИКАНСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

У статті автор робить спробу визначити та проаналізувати американські концепції теорії парламентаризму. Досліджується сутність інституту парламентаризму як системи здійснення державної влади.

Ключові слова: *інститут парламентаризму, демократична політична система, парламент, політико - владні структури.*

В історії розвитку людського суспільства гарантії індивідуальної свободи людини й демократичної форми правління пов'язують з парламентаризмом. Парламентаризмом вважають таку систему організації та функціонування верховної державної влади, яка характеризується розподілом гілок влади та визначальним становищем представницького органу в здійсненні державно-владних функцій. Окрім забезпечення свободи людини, соціальної рівності та демократії, парламентаризм забезпечує функціональне управління суспільством. У його основу покладена конституційна згода членів політичної спільноти на створення і відповідне функціонування парламенту як постійно діючого представницького органу таких членів. Останні через вибори обирають у парламент осіб, котрі уповноважуються репрезентувати їхні погляди.

Авторитетними дослідниками інституту парламентаризму в нашій країні є В. М. Шаповал, Л. І. Кривенко, В. С. Журавський, Ю. І. Шемшученко. Становлення парламентаризму знаменувалося низкою чинників, зокрема відмовою від станового принципу і запровадженням ідеї народного представництва, що реалізовувалась запровадженням загального виборчого права, інституалізацією парламентів, значним розширенням їхньої компетенції, принципу розподілу влад, багатопартійності й відповідної політичної культури. “Парламентаризм” відображає комплекс суспільно-політичних і державно-політичних явищ, котрі можуть виявитися лише у зв'язку з діяльністю повноцінних парламентів. Цей погляд сьогодні обстоюють більшість дослідників [4].

Як продукт історичного розвитку людського суспільства парламентаризм втілює загальні риси й особливості кожної з існуючих спільнот, які сформувалися і діють у певних історичних, соціальних, політичних, правових та інших умовах.

І хоча автори підручника “Основи вітчизняного парламентаризму”, аналізуючи витоки парламентаризму відзначають, що “Говорячи про становлення американської політико-правової доктрини часів формування єдиної держави, треба підкреслити, що в її рамках також не сформувалися ідеї народного представництва, які б склали зміст більш-менш завершеної концепції” [2, с.46]. Однак стабільність парламентського розвитку була характерною рисою тільки для США. В Англії — Кромвель, а у Франції — Наполеон I жорстоко розправилися з національними парламентами.

Сучасний підхід до оцінки парламентаризму характеризується переглядом “класичних” доктрин парламентських функцій і значення представницького органу народу.

На американському континенті політико-правова доктрина часів становлення єдиної держави формувалась, з одного боку, під впливом західноєвропейської теоретичної думки, а з іншого - шляхом пошуків і утвердження власних ідей парламентаризму, які й визначили перспективи подальшого конституційно-правового розвитку США. Розгляд американської концепції парламентаризму насамперед потрібно розпочати з Т. Джефферсона(1743-1826) як головного автора Декларації незалежності

1776 р. та Закону про свободу релігії у Вірджинії 1786 р. Його ім'я стало звичним визначенням в американській політичній риторичі: " демократія Джефферсона", " республіканізм Джефферсона", " джефферсоніанство" позначають сьогодні об'єднання прав окремих штатів і місцевого самоврядування, суворого дотримання приписів конституції (обмежують федеральний уряд). Томас Джефферсон обирався губернатором штату Вірджинія, відстоював інтереси США у Франції, займав посади державного секретаря і віце-президента та Президента США. Ядром політичного кредо Джефферсона була преамбула Декларації незалежності, у якій було визнано, що суверенітет народу є єдиним джерелом легітимної урядової влади, завдання якої полягає у захисті невід'ємних, природних прав кожної людини, особливо права на життя, свободу, прагнення до щастя і задоволення.

Далі в Декларації незалежності містить 28 пунктів звинувачення англійського короля в прагненні до деспотизму, дають підставу проголосити "іменем і владою доброго народу наших колоній" відділення їх від Англії (повалення уряду, який прагне до деспотизму, - право на революцію) і утворення незалежних Сполучених Штатів.

Джефферсон цікавився питаннями розробки і прийняття Конституції США і в листопаді 1787 року одержав її повний текст. Конституція США дивно короткий документ: 7 статей (п'ять сторінок машинописного тексту). Однак вона справила величезний вплив на політичне [будівництво](#) в усьому західному світі. Ставлення його до неї було неоднозначним. Як активний прихильник незалежності Америки, він вітав і схвалював документ, котрий сприяв зміцненню союзу штатів, перетворенню їх в єдину державу. Але з іншого боку, Джефферсон бачив, що Конституція суперечить духові Декларації незалежності і демократичним прагненням американського народу. Він погодився з багатьма положеннями нової Конституції: схвалив утворення центрального уряду, поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, запровадження двопалатного конгресу, в якому вбачав вдале поєднання інтересів великих і малих штатів. Він затвердив право вето, надане президенту, виявив задоволення методом прийняття рішень у конгресі за числом голосів, а не штатів. Сутність політичної програми Джефферсона зводилася до гасла створення в США демократичної республіки вільних фермерів. Він виступав гарячим прихильником поширення виборчого права на всіх вільних чоловіків і, безумовно, на всіх учасників збройної боротьби проти англійської тиранії, критикував положення про передачу всієї влади Асамблеї: «Всі урядові функції в одних руках якраз і є ознакою деспотичного уряду. Не легше, якщо вони перебувають в руках кількох осіб, а не когось одного. Сімдесят три (число депутатів вірджинської Асамблеї), безсумнівно будуть пригноблювати народ так само, як і один деспот. Виборний деспотизм — це не той уряд, за який ми боролись». Американцям, вважав Джефферсон, треба ще серйозніше думати і експериментувати для утвердження демократичного і ефективного поділу властей.

В останні роки життя Джефферсон висунув радикальну програму політичних перетворень, котра у випадку її втілення в життя призвела б до значного розвитку демократичних засад американської держави. Радикальна і демократична трактування природно-правової концепції проявилася в уявленні Джефферсона про суспільний договір як основі устрою суспільства, що дає всім його учасникам право конституювати державну владу. Звідси логічно випливала ідея народного суверенітету і рівності громадян у політичних, зокрема виборчих, права [3].

На його думку американська революція не дала достатніх прав народу. Революція, доводив він, втілила республіканський принцип далеко не в повній мірі; в революційний період республіканським вважалось усе, що не було монархією, а дійсною основою республіканського правління є рівність усіх громадян в управлінні державою.

Незадоволений республіканськими принципами управління в період утворення США, Джефферсон наполегливо розмірковував над удосконаленням американської демократичної держави. На його думку, необхідно було істотно розширити участь народу в політичному управлінні, для чого скасувати майновий, релігійний та інші цензи. Щоб участь народу в управлінні була не формальною, а реальною, вважав Джефферсон, треба радикально змінити всю американську державну систему. З цією метою американська держава по-винна була мати чотириступеневу структуру:

- 1) загальна федеральна республіка — для вирішення всіх питань, що стосуються зовнішньої і федеральної політики;
- 2) республіка штату, що відає всіма внутріполітичними питаннями;
- 3) окружні республіки, зайняті справами та інтересами округів;
- 4) районні республіки для вирішення дрібних але водночас важливих місцевих питань.

Джефферсон звертав особливу увагу на питання місцевого самоврядування і суворой регламентації прав центрального уряду, федеральної Конституції і конституцій штатів [1, с.73].

Джефферсон пропонує базовий набір природних прав людини: життя, свобода і досягнення [щастя](#). У Декларації незалежності відтворюється [логіка](#) й аргументація природних і невідчужуваних прав людини: "Ми вважаємо самоочевидними наступні істини: всі люди створені рівними; вони наділені їх Творцем певними (природженими) невідчужуваними правами, до числа яких належить [право на життя](#), свободу і прагнення до щастя; для забезпечення цих прав люди створюють уряди, що беруть на себе відправлення справедливої влади за згодою керованих; якщо яка-небудь форма правління руйнує ці принципи, то право народу полягає в тому, щоб змінити або скасувати її і [встановити](#) нову урядову владу, закладають у свою основу такі принципи і організують свої повноваження в такій формі, які, на думку народу, здаються більш всього підходящими для забезпечення його безпеки і щастя". Таким чином, вперше в історії "природні права" з теорії перетворюються у визнані законом особисті права громадян; [державне](#) визнання прав особистості ставить перепону державному сваволі.

Хоча Джефферсон був третім президентом [США](#) (двічі обирався президентом США -1801,1304), тим не менше, йому була притаманна досить [ліберальна](#) концепція взаємовідносин держави і громадянського суспільства. Суспільство - це [природне](#), а не штучне утворення, властиве людині з дня його творіння. Воно первинно по відношенню до держави і всім іншим соціальним інститутам і позначає добро, [державна](#) ж носить дру-оічний [характер](#) і уособлює собою зло, яке виникло в спільноті людей єдино через ослаблення природних моральних основ.

У силу походження державної влади (вона створена народом у суспільному [договорі](#)) і в силу умов [здійснення](#) влади (потрібна згода народу) - народ має право змінювати і знищувати існуючу форму правління, якщо уряд прагне до деспотизму. Повалення такого уряду навіть є "обов'язком і правом народу". ДЖЕРЕЛО:

Джеймс Медісон (1751-1836) - батько [американської](#) конституції, четвертий за рахунком президент США, один з авторів знаменитого збірника статей "Федераліст".

Згідно Медісону, народ - єдине джерело політичної влади, а вибори - [характерна](#) риса республіканського правління. Проте мислитель насторожено ставився до демократії, вважав, що більшість тиранічно щодо меншості і не може гарантувати свободу меншості. З точки зору Медісона, тільки республіка позбавить від згубних наслідків "фракції більшості", а для цієї мети необхідно створити механізм надання йому повноважень державного [управління](#) невеликого числа громадян, що обираються осадними громадянами (звідси - інститут виборщиків президента США та інші особливості політичної системи США).

Медісон творчо реалізував теорію поділу влади, винайшовши систему "стримувань і противаг": кожна складова частина політичної влади повинна бути засобом стримування інших частин, що виключить диктатуру в будь-якій її формі.

Медісон вважав, що народний суверенітет і владу більшості - слабкі стримуючі фактори для правителів (реальна влада завжди у меншості). Та й періодично проводяться всенародні вибори також не рятують від тиранії. Тому необхідний не "зовнішній" фактор, а "внутрішній" регулятор (за принципом самостримання) влади. Цей регулятор і є система "стримувань і противаг": структурний поділ влади та їх урівноваження внаслідок цього.

Звичайно, концепція Медісона явно недооцінювала "зовнішні" (соціальні) чинники, що стримують владу (суспільно-політичні організації, політичні партії, засоби масової інформації, громадську думку і т.д. А вони в ХХ столітті якраз і отримали велике значення). Звідси - явне перебільшення значимості самої системи "стримувань і противаг". Цим як би взагалі знімалася проблема контролю більшості (народу) над меншістю (урядом). Тим не менш, система стримувань і противаг знайшла загальне схвалення і застосування.

Медісон розробив і ввів у політико-правовий обіг поняття "факція". Він розумів це як угруповання, верства (клас) багатих чи бідних. Держава з переважною більшістю громадян середнього статку, більш стабільна і життєздатна. На це вказував у своїх вченнях ще і Арістотель. Медісон підтримав цю ідею і доповнив її. Клас з помірними статками готовий підтримати помірну форму правління. Таке політичне і правове суспільство більш вільне від "факцій".

Потім у "Федералісті" Медісон конкретизував поняття "факція". Це група громадян, що об'єдналися в єдиному пориві до дії.

Термін "факція" довгий час трактувався як "фракція" - несправедлива коаліція.

У сучасній політиці "фракція" - це відособлена частина партії, класу, соціальної групи чи організації. У Медісона "факція" була менш визначена у своїх основних проявах і характеристиках. У його політико-правових вченнях "факція" представляла об'єднання людей, згуртованих силою політичних, майнових і навіть емоційних інтересів. Такі "факції" називали ще "зацікавленими групами". Сьогодні - це група інтересів чи лоббі.

Проблему взаємин різних гілок публічної влади Медісон пов'язував, по-перше, з відокремленням цих гілок влади, що складають в цілому "загальну масу влади". По-друге, з розподілом цієї маси влади серед її складових. Суть у тому, щоб законодавча, виконавча і судова влади, гілки загальнодержавної влади, були відособленими і відмінними одна від одної. Труднощі, що виникали у зв'язку з розподілом влади призводили до розбіжностей та конфліктів. Так виникла ідея створення системи відокремлення і збалансованого розподілу трьох влад.

Політико-правові ідеї, розроблені Джеймсом Медісоном наприкінці ХVІІІ століття, актуальні і сьогодні. Вони постійно перебувають у центрі.

У даному контексті важливо підкреслити, що система «стримувань і противаг» в американській конституційній доктрині завжди розглядалася в трьох аспектах. Перший - як розподіл влади. Наприклад, Дж.Медісон - один із авторів цієї концепції, писав, що «зосередження всіх повноважень, законодавчих, виконавчих і судових в одних і тих же руках, чи то однієї людини, декількох або багатьох (людей), чи то влада спадкова, за призначенням або виборна, однаково можна справедливо назвати тиранією». Розподіл влади, за словами іншого автора — Т.Джефферсона, є «перший принцип доброго уряду». Як бачимо, творці конституції були впевнені, що подібна система в змозі налагодити співробітництво між усіма органами державної влади.

Другий аспект передбачає, що розподіл влад доповнюється системою «стримувань і противаг». Президент, законодавці та судді, хоча й залежать один від одного у виконанні своїх конституційних обов'язків, разом із тим володіють певною політичною і правовою незалежністю. Політична незалежність гарантувалася тим, що усі органи влади мали різні джерела формування (президента - колегія вибірників, сенаторів - законодавчі збори штатів (до 1913р.), члени палати представників обиралися прямим голосуванням, членів Верховного суду призначав президент). Державні інститути наділялись різними строками повноважень.

Нарешті, третій аспект полягав у тому, що система передбачувала механізм взаємоконтролю і суміжної компетенції (президент володіє правом вето, яке обидві палати можуть подолати. Сенат і Палата представників володіють правом абсолютного вето відносно один одного. Верховний суд може визнавати як такі, що не відповідають конституції, закони, прийняті конгресом і промудльовані президентом, однак самі судді призначаються президентом, затверджуються сенатом і мають бути усунені від посади в порядку процедури «імпічменту». Сенат має право блокувати призначення посадових осіб, запропонованих президентом, а обидві палати здатні усунути самого президента від влади в порядку імпічменту. Президент укладає договори від імені США, проте ратифікації вони підлягають тільки за згодою двох третин сенаторів[3].

Саме доповнення класичної теорії розподілу влад американською системою «стримувань і противаг» справило вирішальний вплив у справі перетворення теорії розподілу влад у відповідний конституційний принцип.

Після юридичного закріплення в Конституції США 1787 р. цей принцип отримав своє практичне втілення в системі «стримувань і противаг».

Ще однією характерною рисою становлення американської теорії парламентаризму тих часів була спроба теоретичного обґрунтування доцільності двопалатної структури федерального законодавчого органу (бікамєралізм). Дж.Медісон, наприклад, визначав декілька головних цілей, досягненню яких сприятиме верхня палата Конгресу. Серед них він називав позитивний стримуючий вплив Сенату на інші відомства влади, необхідність стримувати запальність та необачність нижньої палати, запобігання впливу на вирішення державних справ народних пристрастей і раптових змін суспільної думки, створення особливого сталого органу в умовах частоті зміни законодавців у ході виборів, виховання державної свідомості у посадових осіб, які б несли особисту відповідальність за успіх або провал певних політичних дій, охорона самих громадян від їхніх власних помилок і хибних думок.

Інший творець Конституції США - А.Гамільтон вбачав найважливішу мету утворення верхньої палати у задоволенні потреб федеративної форми державного устрою американської республіки. Він також висловлювався за практичне втілення у державно - правову практику принципу стримувань і противаг як запобіжного засобу проти можливого зловживання владою. Тільки поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову може забезпечити стабільність у державі та захист інтересів її громадян. У цьому контексті він говорив, що виконавча влада володіє мечем, конгрес (законодавча влада) - гаманцем, а судді - тільки мудрістю.

Можна виділити такі основні політико-правові принципи політичної системи США:

І. Поділ влади: - незалежність трьох гілок влади, які представлені Конгресом (законодавча влада), Президентом (виконавча влада) та Верховним судом (судова влада). Незалежність (один від одного) властей досягалася і гарантувалася тим, що кожна "гілка" має різні сфери діяльності, а також тим, що кожна з них має різні джерела формування: Палата представників обирається народом, Сенат формується прямим делегуванням двох сенаторів від кожного штаг, Президент обирається народом

непрямим чином - через колегію вибірників, а Верховний суд формується Сенатом та Президентом;

1) розмежування між ними [відповідних](#) функцій: кожна гілка влади займається своєю областю державного життя. До речі, всі органи влади мають різні строки повноважень: Палата представників - два роки, Сенат оновлюється на третину кожні два роки шляхом перевиборів, Президент обирається на чотири роки, члени Верховного суду займають свої посади довічно;

2) взаємодія трьох гілок влади. Система "стримувань і противаг" передбачає їх взаємоконтроль і взаємоуравновешиваніє. Наприклад, Кон-гресс може відхилити подаються Президентом законопроекти, а Пре-дент, у свою чергу, затверджує закони, які приймає Конгрес. Прямо всі три гілки влади однаково не мають право приймати закони, укази, постанови тощо, Які б йшли врозріз чи порушували Конституцію США. Так, за всю історію США Верховний суд 77 разів визнавав закони, прийняті Конгресом, антиконституційними.

II. Федералізм:

Розмежування сфер компетенції федеральної влади і влади штатів, передача частини прав на місця. Історично США розвивалися від Конфедерації тринадцяти штатів до федерації, а потім - до типово унітарній державі. До цих пір [історія](#) розвитку США закріплена у державній символіці: прапор має 13 смуг, 13 стріл в лапах орла на державному гербі і г.п. [3].

Штати, зважаючи суверенними [державами](#), реально не мають головними атрибутами суверенітету: позбавлені зовнішньополітичних повноважень, обмежена їхня влада у фінансовій сфері, вони не можуть вийти в односторонньому порядку з США, не можуть змінити у себе форму правління і т.п. 3. Судовий [конституційний](#) нагляд:

Після ухвалення Конституції США, обрання сенаторів належало до прерогативи законодавчих органів штатів. Однак вже в 1913 р., після прийняття XVII поправки, було запроваджено процедуру прямого обрання. Порядок проведення виборів до Сенату визначається кожним окремим штатом. Сенатори обираються на шість років. Раз на два роки склад Сенату оновлюється на третину його членів. Для того, щоб бути обраним до Сенату, потенційному кандидату потрібно щонайменше: згідно з конституцією досягти 30-річного віку, бути громадянами США не менше дев'яти років і постійно мешкати в тому штаті, від якого обраний.

Законодавчі повноваження Конгресу чітко розподіляються між Палатою представників і Сенатом. Поряд із правом законодавчої ініціативи вища палата парламенту отримала право затверджувати двома третинами голосів запропоновані президентом кандидатури на вищі посади у федеральному уряді, а також право на ратифікацію всіх угод. Негативна реакція будь-якої палати на дії виконавчої влади ускладнює роботу уряду та президента.

Широкі повноваження Конгресу сформульовано в розділі 8 статті I Конституції США, що передбачає встановлення та стягнення податків; укладання угоди/позики для поповнення державної скарбниці; встановлення правил і обмежень у торгівлі між штатами та в зовнішній торгівлі; карбування монет, регулювання їх цінності та цінності іноземної валюти; сприяння розвитку науки; оголошення стану війни тощо. Деякі з цих повноважень, скажімо, прокладання поштових шляхів - у наш час застаріли. Однак, вони й надалі формально діють. Десята поправка встановлює певні межі сфери компетенції Конгресу, згідно з якою повноваження, не надані центральному уряду, зберігають за штатами.

До 1970-х років у Конгресі США панувала система старшинства, за якою посади голів комітетів, як й інших владних і престижних постів, автоматично займали депутати, які мали найдовший термін перебування в законодавчих палатах. Більшість

тут становили демократи Півдня. Вони встановлювали рекорди переобрання у Конгресі з причин традиціоналізму та провінційності своїх виборчих округів. Якщо врахувати, що головам комітетів належало вирішальне слово при формуванні законодавчого порядку денного і процедурного механізму, можна зрозуміти, чому система старшинства перетворилася на важливий фактор підтримки консервативних тенденцій у діяльності Конгресу. Цю систему спробувала зруйнувати ліберальна більшість Демократичної партії.

Серед прав Конгресу, що з'явилися в новітній час, слід особливо виділити право вето щодо указів виконавчої влади. Воно було вперше використане в 1932 р. для скасування виконавчих наказів президента Герберта Гувера (Herbert Hoover). Згодом законодавче вето використовувалося все частіше і було особливо ефективним у нейтралізації президентських указів, спрямованих на реорганізацію федерального державного апарату.

Законодавче вето, що має, на відміну від президентського, абсолютний характер, внесло серйозні корективи у класичну модель стримувань і противаг. Зрозуміло, чому американські президенти неодноразово повставали проти нової прерогативи Конгресу.

Важливу роль Конгрес відіграє у формуванні зовнішньої політики США. Президент за необхідності бере ініціативу на себе, однак відповідно до Конституції, глава держави та Конгрес є рівноправними гілками державної влади. І підтримка останнього вкрай необхідна для забезпечення успіху зовнішньої політики. Якщо ж позиція президента з того чи іншого питання не підтримується або підтримується без ентузіазму, це підриває її і обмежує кінцевий успіх.

Влада Конгресу у сфері зовнішньої політики не завжди використовується однаково інтенсивно. При відносному затишші на світовій арені його участь може бути скромною. Однак, коли, скажімо, йшлося про війну в Перській затоці або конфлікти в Центральній Америці 80-х років, Капітолій значно активніше втручався у зовнішню політику. Особливо, якщо між ним і Президентом існували значні розбіжності в поглядах.

Значимо, що закріплення за Конгресом як "виразником волі народу та депозитарієм демократичних ідеалів" активної ролі в системі зовнішньої політики мало, на думку лідерів американської революції, сприяти зміцненню демократичних засад суспільства при запобіганні авторитаризму влади. Утім, історична практика значно трансформувала уявлення про характер і розподіл цих повноважень. Тенденція значного зростання в цій сфері ролі глави виконавчої влади почала відчутно виявлятися протягом ХХ століття. Спочатку за президентства Теодора Рузвельта (Theodore Roosevelt), який обстоював функції глави виконавчої влади на формування державного апарату, надалі - Франкліна Делано Рузвельта (Franklin Delano Roosevelt), що, здійснюючи "новий курс" при концентрації владних повноважень, об'єктивно йшов до перетворення президента на головну політичну фігуру і головного адміністратора системи управління країни.

Після закінчення Другої світової війни, коли курс на стримування комунізму (взятий за основу міжнародної стратегії США) розроблявся і реалізовувався президентом, переважання впливів виконавчої влади у сфері зовнішньої політики стало закономірним явищем. Ця тенденція зберігалася впродовж усього періоду біполярного протистояння радянської та західної систем.

Утім, від початку 1990-х рр. (як вважається - найсуперечливішого періоду реалізації зовнішньополітичного курсу країни) діяльність Конгресу набуває принципово нових тенденцій: від прийняття законів, визначення асигнувань, підтвердження призначень, ратифікації договорів до здійснення інституційного контролю з нагляду за виконавчою владою у сфері зовнішньої політики.

Повноваження Конгресу в питаннях міжнародної політики в новітній час, особливо в останній чверті ХХ ст., розширилися. Однак, у свою чергу, те ж можна сказати і про повноваження виконавчої влади. Відбувалося це нерівномірно та неодноразово. Президентське правління зміцнювалося в кризові періоди, у посткризові - законодавча влада брала реванш, намагаючись (і не без успіху) відновити статус-кво. У цілому ж ці взаємини перебували у стані динамічної рівноваги, тобто піднесення одного крила незмінно викликало до життя розширення повноважень іншого. Таким чином передбачений батьками-засновниками США баланс влади відновлювався.

Отже, в останній третині ХVIII ст. в політико-правовій думці США був сформульований і проголошений конституційний принцип народного суверенітету. Іншим важливим підсумком теоретичних новацій цього періоду стало уточнення і нове тлумачення принципу розподілу влад: були висунуті пропозиції на користь доповнення ідеї розмежування влад ідеєю системи стримувань і противаг. Ще однією важливою новацією стало теоретичне обґрунтування двопалатної системи парламенту (бікамералізм). Політичним ідеалом Джефферсона була велика за територією демократична республіка, заснована на принципах народовладдя, урівноваження і розмежування влади, вільного розвитку дрібновласницького трудового фермерського господарства. Він був упевнений, що всі походять від землі, що землероби є "богообраним народом", а тому вважав головним для США розвиток сільського господарства, а не промисловості. На думку Медісона, гарантією життєздатності великої республіки є сильна, збалансована центральна влада, поділена на три окремі гілки, жодна з яких не може узурпувати управління державою. Особливу увагу він приділяв визначенням обсягу і навіть кількості повноважень виконавчих структур та удосконаленню судочинства. Найвищий принцип діяльності гілок влади - дотримання фундаментальної справедливості. Заслугує на увагу вчення Медісона про фракції (групи, об'єднання) у громадянському суспільстві, сформовані на основі пристрастей, інтересів, світогляду, власності тощо. Вони розмежовують суспільство, шкодять його нормальному існуванню. Тому необхідно, на думку Медісона, блокувати такі тенденції, усувати причини появи фракцій.

1. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби. Навч. посібник / Федір Кирилюк. — К.: Центр учбової літератури, 2008 — 414 с.

2. Основи вітчизняного парламентаризму : підруч. для студ. О-75 вищ. навч. закл. : у 2 т. / за заг. ред. В. А. Гошовської ; уклад. : Н. Б. Ларіна та ін. - К. : НАДУ, 2011. - Т. 1. - 408 с.

3. Становлення парламентаризму Сполучених Штатів Америки в умовах світових політичних трансформацій Станіслав Желіховський 14.03.2016, 13:18 - See more at: http://www.beyondintractability.org/2/Fessay/2/Felection_monitoring&h=AAQEE_Ab_AQGNMVBgc5gvA75GBGmn4zmM1ZOplEcyWFOKAuaforeignaffairs.com/ua [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://l.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fwww.beyondintractability.org%2Fessay%2Flection_monitoring&h=AAQEE_Ab_AQGNMVBgc5gvA75GBGmn4zmM1ZOplEcyWFOKA

4. Шведа Ю.. Народний суверенітет і парламентаризм // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://l.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fwww.beyondintractability.org%2Fessay%2Flection_monitoring&h=AAQEE_Ab_AQGNMVBgc5gvA75GBGmn4zmM1ZOplEcyWFOKA

5. История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Изд. 2-е, стереотип. Под общ. ред. члена-корреспондента РАН, доктора юридических наук, профессора В. С. Нерсесянца. — М.: Издательская группа НОРМА–ИНФРА • М, 1998. — 736 с.

The article attempts to identify and analyze the American concept of the theory of parliamentarism. The essence of institute of parliamentarism a system of state power.

Key words: *institute of parliamentarism, democratic political system, parliament, political - power structure*

В статті автор робить спробу визначити та проаналізувати американські концепції теорії парламентаризма. Досліджується сутність інституту парламентаризма як системи здійснення державної влади.

Ключевые слова: институт парламентаризма, демократическая политическая система, парламент, политико - властные структуры.

УДК 341.215.2:327(477):(4)
ББК 66.4(4Укр)

Василь Чернописький

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕУРЯДОВИХ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ В НАПРЯМКУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРУ УКРАЇНИ

В статті проаналізовано описано неурядові організації України. Зокрема неурядові аналітичні центри, які роблять важливий внесок в розбудову громадянського суспільства в Україні. Вони є відмінним медіатором між суспільством та державою в питаннях Євроінтеграції. Такі неурядові організації займаються проведенням досліджень, публікацією аналітичних звітів та статей, проведенням форумів, семінарів, конференцій тощо.

Ключові слова: неурядові організації, аналітичні центри, громадянське суспільство, держава

Прийнято вважати, що процес розвитку стосунків Європейського союзу та України традиційно розглядається через призму відносин між урядами та інституціями ЄС та України. Тим не менше в ЄС розвиваються інституції суспільного діалогу на рівні цілого Співтовариства, розширюється процес залучення різного роду неурядових суб'єктів при формуванні, консультуванні та оцінці європейської політики. Така тенденція яскраво вказує на те, що ефективна реалізація процесу європейської інтеграції вимагає залучення широкого кола недержавних організацій. Два важливих консультативних органи - Комітет регіонів та Економічний та соціальний Комітет, є основними двигунами розвитку таких відносин у Євросоюзі, а також у процесі розширення Союзу. Таким чином, країни, які хочуть формувати близькі відносини з європейською спільнотою, повинні враховувати участь та активність з боку представників організацій громадянського суспільства чи не на кожному рівні прийняття рішень.

Як показує практика країн, що приєдналися до ЄС, співпраця органів державної влади з недержавними інститутами сприяє діалогу між суспільством та державою. Важливість неурядових організацій також полягає в тому, що останні мають змогу в чіткій а головне лаконічній формі показувати позицію громадськості, що не є можливим без їх участі[3].

Недержавні організації України також являються фактом суспільного та політичного життя країни, важливим суб'єктом політичного процесу. Діяльність неурядових організацій є одним із свідчень того, що в Україні почало формуватись та показувати власну позицію щодо вектору внутрішньої та зовнішньої політики держави громадянське суспільство. Неурядові організації беруть дедалі активнішу участь у формуванні державної політики. На рівні Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів зроблені перші кроки до залучення незалежних експертів до вироблення державних рішень. Представники багатьох неурядових аналітичних центрів(НАЦ) беруть участь у дорадчих органах при відповідних державних структурах. Більше того, такі центри, що мають височий рівень довіри громадян можуть бути своєрідним «інтелектуальним мостом» між суспільством та владою[5].